

Bourdieu, hän ja tabloid-sosiologia

M'hammed Sabour

Semi Purhosen ja J.P. Roosin toimittama *Bourdieu ja minä: Näkökulmia Pierre Bourdieun sosiologiaan* (Vastapaino 2006) on jälleen yksi julkaisu lisää ranskalaista sosiologiaa käsittelevien teosten suureen joukkoon. Tunnettuahan on, että Pierre Bourdieu sosiologina ja älymystön edustajana on saanut musteen virtaamaan lähes kolmen vuosikymmenen ajan. Ilmiö ei osoita laantumisen merkkejä. Päinvastoin, Bourdieun kuoltua neljä vuotta sitten hänen ajattelustaan on julkaistu edelleen eri kielillä, eri sosiologisten koulukuntien edustajien kirjoittamia tekstejä.

Bourdieu puhuttaa edelleen

Varsinkin Ranskassa Bourdieun entiset vihamiehet jatkavat kirjoituksissaan hänen arvosteluaan ja väheksymistään ajattelijana ja persoonana. Vihamiehiin kuuluu koko joukko sekä oikeistolaisia (esim. Raymond Boudon, Michel Crozier) että vasemmalle kallistuneita sosiologeja (esim. Edgar Morin) sekä niin kutsuttuja ”uusien filosofeja” (esim. Ber-

nard-Henri Levy, André Glucksmann), jotka ovat kalistelleet miekkojaan Bourdieun kanssa yli parikymmentä vuotta. Osa heistä sai näkyvyyttä samaistumalla aikoinaan Sartreen, mutta käänsi takkinsa myöhemmin vasemmistolaisesta radikalismista jopa konservatiiviseen mediaintelletualismiin (Sabour 1996). Nämä mediaintelletualliset esiintyvät medioissa harjoittamassa poleemista, sensaatiohakuista retoriikkaa ja vääristelyä (ks. Deleuze 2003/1977). Heille Bourdieu oli ja on ”pysähtyneen, pessimistisen, ennalta arvattavan ajattelun arkkitehti ja tarjoaa suljetun yhteiskunnan”. Bourdieulle nuo mediaintelletualliset puolestaan edustivat ”negatiivista älymystöä”, valehtelijoita, esillä olijoita ja haihattelijoita, joilla riittää puhetta, vaan ei empiiristä sisältöä eikä tieteellistä uskottavuutta (Bourdieu 1998).

Vihamielisissä kirjoituksissa menään henkilökohtaisuuksiin, joissa Bourdieun luonne, yhteiskunnallinen alkuperä ja erimielisyydet on tarkoituksella nostettu esiin hänen mitätöimisekseen (Sung-Min 1999). Tällaiset jutut ovat suurelta osin laantuneet, mutta vielä on joitakin vanhoja toimittajia, jotka jatkavat hyökkäystään, vaikkei niiden kohde enää olekaan tässä maailmassa.

Bourdieun ystävät, oppilaat ja hänen johtamansa *Centre de sociologie européen-*

nen jäsenet ovat myös tuottaneet julkaisuja hänestä. Kuten odottaa saattaa, niiden sävy on arvostava, ystävällinen ja paikoin nostalginen (esim. Bouveresse 2003; Champagne & Christin 2004; Pinto, Sapiro & Champagne 2004). Lisäksi on ilmestynyt anglosaksisia, afrikkalaisia, latinalaisamerikkalaisia, arabialaisia, aasialaisia ja eurooppalaisia julkaisuja, joissa Bourdieun ajattelua on kritisoitu, testattu, nostettu uuteen arvoon, pohdittu, sovellettu ja omaksuttu joko ensimmäistä kertaa tai uudelleen. Bourdieusta tuli muodikas Pohjois-Amerikassa viimeisten vuosiansa aikana, vaikka J. Alexander (1995) esitti purevaa kritiikkiä häntä kohtaan ja hyökkäsi pahansuovasti häntä vastaan useiden muiden sosiologien tavoin. Mahdollisesti syy oli se, ettei heillä ollut sijaa Bourdieun ”älyllisessä pöydässä”, läheisten ystävien piirissä, tai että he eivät saaneet omasta mielestään riittävästi hänen huomioon (ks. Wacquant 2001, 103–109).

Bourdieu suomalaisten sosiologien silmin

Monien mainitsemieni julkaisujen joukossa on vakavia ja syvällisiä töitä, mutta myös pamfletin tasolle jääviä esseitä tai muistelmia. Myös kirjaan *Bourdieu ja minä* sisältyy molemman

tyylisiä kirjoituksia. Aloitan tieteilisistä. Teos on syntynyt Helsingissä keväällä 2003 pidetystä luentosarjasta ja sisältää yhdeksän teemoiltaan ja näkökulmiltaan vaihtelevaa artikkelia. Niiden yhteinen nimittäjä on Bourdieu tai hänen sosiologiansa. Alussa lukija johdatetaan Bourdieun uraan ja hänen ajattelunsa juurille. Hänen menestykselleen ja toisaalta kritiikin kohteeksi joutumiselleen etsitään selityksiä. Teoksessa kuvaillaan retrospektiivisesti niitä sosiologian kentän tekijöitä, joiden ansiosta Bourdieun ajattelu rantautui Suomeen ja sai jalansijaa 1980-luvun alusta nykypäiviin, osin jopa ennen muita Pohjoismaita. Kirjassa pohditaan Bourdieun sosiologian analyttisten ratkaisujen ongelmallisuutta ja sovellettavuutta. Suomalainen kontekstihan on monessa suhteessa erityinen. Se on erilainen kuin ranskalainen konteksti esimerkiksi luokkarakenteen, sosiaalisen representaation ja maun osalta, kuten Risto Alapuro artikkelissaan kuvaa.

Keijo Rahkonen ”leipoo Bourdieutä tämän omalla reseptillä” eli soveltaa kirjoituksessaan tämän käyttämää lähestymistapaa. Bourdieu totesi nimittäin kysyttäessä hänen marxilaisuudestaan käyttävänsä ”Marxia Marxia vastaan”. Rahkonen analysoi siis Bourdieutä tämän *homo academicus* -käsitteen avulla

ja etsii eroja tutkija Bourdieun ja tutkuskohde Bourdieun välillä. Rahkosen kirjoitus paljastaa hyvin Bourdieun riskitietoiset positiot.¹

Bourdieuin sosiologisen ajattelun alkuperää etsittäessä on löydetty yhtymäkohtia moniin filosofiin ja sosiologeihin Kantista Levi-Straussiin, Weberiin, Marxiin, Durkheimiin, Wittgensteiniin, Eliasiin, Foucault’hon, Maussiin jne. (ks. *International Journal of Contemporary Sociology*, Vol. 38, No.1, 2001; Sabour 2006). *Bourdieu ja minä* -kirjassa julkaistuissa Pekka Sulkusen ja Osmo Kivisen artikkeleissa pohditaan Bourdieun ajattelun yhteyksiä Peircen, Deweyn ja Adam Smithin ajatuksiin. Samoja teemoja on käsitelty muissakin julkaisuissa (esim. Gunn 1992; Shusterman 1995, 595–609; Bouveresse 1995, 573–594; Sayer 1999, 403–431). Bourdieun käsitteet ja teemat kuten *habitus*, *sosiologian refleksiivisyys*, *objektivaatio*, *pragmatismi* ovat yleisesti tunnettuja samoin kuin hänen ajattelunsa sovellukset esimerkiksi politiikan teoriassa ja sukupolvien sosiologiassa. Suurimmassa osassa kirjan artikkeleista pohditaan ja kritisoidaan osuvasti Bourdieun ajattelua ja esitellään uusia ulottuvuuksia hänen sosiologiastaan, sen vahvuuksista ja heikkouksista sekä Bourdieun älyllisestä heimolaisuudesta muiden ajattelijoiden kanssa.

Lähes kaikissa *Bourdieu ja minä* -kirjan kirjoituksissa mainitaan Bourdieun vaikeasta kirjoitustyylistä. Tämä kritiikki Bourdieutä kohtaan toistuu toistumistaan. Richard Jenkinsin (1992) tavoin monet erityisesti muut kuin ranskalaiset lukijat väittävät, että Bourdieu viljelee tahallaan monimutkaisuutta selkeyden kustannuksella korostaakseen oppineisuuttaan ja/tai peittääkseen heikkoutensa. Jos väite pitäisi paikkansa, syyte pitäisi kohdistaa suurimpaan osaan Ranskan älymystön edustajista ja filosofiista ja näiden teoksista (esim. Jean-Paul Sartren *L’Etre et le Néant*; Gaston Bachelardin *La philosophie du non*; Michel Foucault’n *L’Archéologie du Savoir*; Michel Maffesolin *L’Ombre de Dionysos, Contribution à une sociologie de l’orgie* jne.). Arvostelussa ei siis pidä syyllistyä liioitteluun, vaan tulee muistaa, ettei Bourdieu ole mikään poikkeus ranskalaisessa älyllisessä kentässä.

Bourdieuin tahallisen vaikeaselkoinen tyylin tarkoituksiksi arvellaan siis usein pyrkimystä hämätä lukija tai peittää kirjoittajan heikkoudet. Bourdieu puolustautuu syytöksiä vastaan toteamalla, että todellisuuden kompleksisuus vaatii kompleksista kieltä. Hän kirjoittaa: *”I believe I have never written a single sentence, which was not, in principle, an effort to express my thinking*

in the most rigorous way and as exactly as possible. I believe that I have never cheated in my writing. Perhaps, at most, I have from time to time used some small stylistic tricks for my personal amusement because, after all, writing is also a way of getting some pleasure." (Bourdieu 1996, 252.)

Tässä yhteydessä on paikallaan korostaa, että ranskalaisessa akateemisessa traditiossa muoto on yhtä tärkeää ja arvostettua kuin sisältö. Argumentointi edellyttää hienostunutta kieltä, harkittua ilmaisua ja kaunopuheista tyyliä. Toisin sanoen oppineisuus osoitetaan esimerkiksi hallitsemalla ja käyttämällä esoteerista sanastoa sekä latinaa ja kreikkaa. Tosin, kuten James Baldwin (1985) totesi, mitä vaatimattomammas taustasta kirjoittaja on, sitä suurempi taipumus hänellä on arvostaa ja korostaa monimutkaista kieltä, pääasiallista sivistyksen välinettä ja symbolia. Kylähän Bourdieu tuo usein esille näyttävästi ekspressiivisen arsenaalinsa ja filosofisen oppineisuutensa, joskus selkeyden ja ymmärrettävyyden kustannuksellakin. Hän ylpeilee laajalla tietämyksellään ja vahvalla koulutuksellaan (Bourdieu 2001a). Hän toteaa kuitenkin, että kirjoittamisesta voi saada nautintoa (Bourdieu 1996), mikä voi olla joillekin asiaan vihkiytymättömille vaikea käsittää.

Bourdieu ja minä -kirjan artikkeleista J. P. Roosin osuus poikkeaa luonteeltaan täysin muista kirjoituksista. Hän kuvaa Bourdieun eri julkaisuja sekoittaen kirjoitukseensa omia muistojaan, kuvitelmia, oletuksiakin; hän on epätarkka, hän liioittelee ja projisoi itseään Bourdieuhun – Popperia lainaten: vertailee itseään vertailemattomaan. Hän leikittelee stereotyyppioilla, joita Bourdieun arvostelijat ja kilpailijat ovat tästä Pariisissa levittäneet. Roos kyllä mainitsee Bourdieun olleen ”vaatimaton ja mukava keskustelukumppani, avulias ja ystävällinen, jolla oli auktoriteettia ja karismaa”, mutta toisaalta hän antaa myös suoraan tai epäsuorasti ymmärtää, miten paljon Bourdieulla oli puutteita ja syntejä, kuten epäaitous, kieroisuus ja ylimielisyys. Mielestäni Roosin suhtautumista Bourdieuhun kuvaa Marcel Proustin toteamus ”kun ei tunnusta toisten arvoa, ei tarvitse myöntää omaa pienuuttaan” (Prochasson 1983) sekä Louis Pinton (1995) muistutus ”joskus voidaan saada pala symbolista pääomaa hyökkäämällä niitä vastaan, joilla sitä on...”

Juuri Roos on esitellyt Bourdieun suomalaisille oman opetuksensa, käännöstensä ja tutkimuksensa kautta. Hänellä oli merkittävä rooli teoksen *Questions de sociologie* suomentamisessa. Hän on kirjoittanut vuosien ajan Bour-

dieusta mm. *Tiede ja edistys* -lehdessä. Miksi nyt tämä tyyli? *Minä ja Bourdieu* -teoksessa julkaistun kirjoituksen viesti on ristiriitainen ja sekava, eikä se käsittele sosiologiaa tieteenalana tai oppiaineen käytäntöjäkään. Millaisen viestin kyseinen teksti välittääkään nuorille tutkijoille, jotka eivät tunne ranskalaista sosiologiaa?

Bourdieu (Jean-Claude Passeronin kanssa) nousi suomalaisen sosiologisen kentän tietoisuuteen 70-luvulla teoksellaan *Reproduction in Education, Society and Culture* (1975/1970). Hänen myöhempiäkin teoksiaan on suomennettu, mutta hänen ajattelunsa mestariteokset kuten *Le sens pratique*, *Homo academicus*, *La distinction*, *Les règles de l'art* sekä *Esquisse d'une théorie de la pratique* odottavat vielä vuoroaan tulla suomennetuiksi. Bourdieuhun onkin Suomessa tutustuttu enimmäkseen englanniksi käännettyjen teosten ja toisen käden kommenttien ja tulkintojen kautta. Hänen ajatuksiaan on milloin hyväksytty ja omaksuttu, milloin käsitetty väärin ja hyljeksitty (Sabour 1995). Bourdieun ajattelusta vallitsevaan käsitykseen voi soveltaa Sartren lausahdusta: ”Kirjoittajaa itseään ei tunneta, vaan se, miten toiset hänet näkevät ja ymmärtävät” (Wagner 2003).

Bourdieu ja hänen heimonsa

Lienee paikallaan valaista Bourdieun ajattelua siitä sosiointellektuaalisesta kentästä käsin, johon hän sijoittui ja joka muodostui kolmesta tilasta. Ensimmäiseen kuuluivat hänen läheiset ystävänsä ja työtoverinsa, joista suurimman osan olivat kouluttaneet hänen *Centre de sociologie européenne* -ryhmänsä jäsenet. He uskoivat hänen ideoihinsa, tuottivat julkaisuja, järjestivät konferensseja, kysyivät hänen neuvojaan, hioivat hänen strategioitaan ja projektejaan, jakoivat hänen älyllisen pöytänsä milloin keskustellen ja pohdiskellen, milloin maallisesti aterioiden ja juhlien. Toiseen tilaan kuuluivat ne tutkijat ja älymystön edustajat, joiden kanssa hän toimi vaihtaen näkemyksiä ja julkaisuja olematta kuitenkaan täysin samalla aaltopituudella tai samaa mieltä heidän kanssaan. Yhteydenpito oli siis puhtaasti akateemista. Kolmannessa tilassa olivat opiskelijat, toimittajat, ulkomaiset tutkijat ja satunnaiset vierailijat, joita hän kohtasi luennoillaan *Collège de France*ssa ja seminaareissaan *Maison des sciences de l'homme*ssa ja niissä harvoissa konferensseissa, joihin osallistui. Joskus hän sentään suostui haastateltavaksi tai vastaamaan kirjallisesti esitettyihin kysymyksiin.

Niinpä Bourdieu jäi etäiseksi tälle joukolle ja häntä saatettiin pitää muodollisena tai jopa tavanomaisena. Se johtui yhteisen kielen puutteesta, ihmisten kompetenssin puutteesta tai kenties siitä, että Bourdieu eristäytyi ja vetäytyi tarkoituksella kanssakäymisestä. Tyydyttääkseen uteliaisuutensa ja murtaakseen Bourdieun itse ympärilleen pystyttämänsä muurin monet turvautuivat siksi huhuihin ja juoruihin, joita hänestä levitettiin. Monet ovat lisäksi tulkinneet häntä väärin, tahallisesti tai tahattomasti. Näin on käynyt myös J. P. Roosin *Bourdieu ja minä* -kirjaan kirjoittamassa artikkelissa. En tiedä, mihin kolmesta edellä mainitusta tilasta Roos suhteessaan Bourdieuhun on päässyt. Joka tapauksessa osa hänen artikkelissaan annetuista tiedoista on epätarkkoja ja paisuteltuja ja jättää toivomisen varaa.

Väitteeni Roosin paisuttelusta todentuu esimerkiksi hänen maininnassaan pienestä kirjoituksestani. Päiväkirjamerkintöihini pohjautunut lyhyt tekstini julkaistiin Gérard Maugerin toimittamassa teoksessa *Recontres avec Pierre Bourdieu* (Sabour 2005, 427–433). Teksti ei ole sosiologinen, vaan kertoo vaikutelmistani Bourdieun vieraillessa Joensuussa vuonna 1995. Roosin tulkinna tekstistäni – ”Suomi oli liian pieni ja vähäinen maa, jonne Bourdieun kal-

taisen suurmiehen ei olisi kannattanut tulla (ja hän viettikin yhden illan seuraamalla Ranskan vaaleja” (s. 95) – ei vastaa laisinkaan todellisuutta ja on liioiteltu. Bourdieun kuva Suomesta oli myönteinen. Hän käytti Suomea esimerkkinä menestyvästä hyvinvointivalttiosta (mm. seminaarissa *Centre de sociologie européenne*, keväällä 1997; konferenssissa *Université de Genève*, syksyllä 2000). Joensuun yliopistossa pitämänsä luennon jälkeen hän antoi haastattelun YLE 1 :lle ja totesi, että hänen tulonsa Joensuuhun osoittaa, ettei hän preferoi isoja tai tunnettuja yliopistoja, vaan sitä, mitä siellä tehdään. Hän hyväksyi myös nimityksen Joensuun yliopiston kunniaohtoriksi, vaikka oli kieltäytynyt vastaavasta huomionosoituksesta monessa ”maineikkaammassa” opinahjossa.

Muitakin ylimalkaisia väärintulkintoja Roosin tekstiin sisältyy. Hän mainitsee Bourdieutä syytetyn plagioinnista (s. 96). Bernard Vernier, jonka väitetään esittäneen syytöksen, kirjoittaa asiasta laajasti (Vernier 2005, 507–545). Hän pohtii, mitä on Bourdieun oppilaana tältä oppinut ja omaksunut, ja vastaavasti sitä, mitä Bourdieu on häneltä lainannut. Vernier ei syytä Bourdieutä suorasta plagionnista, vaan vaatii panoksensa ja kontribuutionsa tunnustamista.²

Roos yksinkertaistaa kirjoituksessaan myös Bourdieun suhteen Mertoniin. Bourdieu katui nimittäin Mertonin strukturalistiseen funktionalismiin kohdistamaansa kritiikkiä ja totesi: ”nuorena, kun on vähemmän pääomaa ja kompetenssia, on tapana vastustaa ja kritisoida vanhempien töitä. Mutta tämä kritiikki voi usein johtua tietämättömyydestä. Mertonin tapauksessa olin tietämätön hänen taustastaan ja myös hänen elämänvaiheistaan.” (Bourdieu 2001, 31.)

Ranskalaisen sosiologian ”kummajainen”

Bourdieuella oli vaikeuksia koulun auktoriteettien ja kurin suhteen, mikä johtui suurelta osin hänen habituksensa ja sosiaalisen asemansa sekä koulun porvarillisten ja autoritaaristen normien välisestä erosta. Hän häiriköi, mutta toisin kuin Roos esittää, hän oli parhaita oppilaita. Tämä kävi ilmi joulukuussa 1996 TV1:ssä esitetystä dokumentista, jossa esiteltiin hänen koulutodistuksensa sekä yksityisen *Lycée Louis-le-Grandin* että *Ecole normale supérieuren* arkistoista. Kokosimme tietoja hänestä myös hänen synnyinseudultaan Bearnista. Hänen henkilökohtainen toiveensa silloin oli ”ettei persoonastani tehdä stalinistista patsasta”

painottamalla liiaksi ”sosiaalista alkuperääni, tyhjästä lähtenyt, suureksi intellektuelliksi kasvanutta, akatemian aristokraatiksi, ihmeeksi tullutta”. Hänellä oli myös ainainen huoli siitä, että hänen ajattelunsa ymmärretään ja tulkitaan hänen alkuperänsä kautta, kuten usein on valitettavasti käynytkin. Hänelle on käynyt tavalla, josta André Gide varoittaa: joka ei kerro kaikkea itsestään, saa varautua siihen, että hänestä kerrotaan mitä halutaan.

Bourdieu itse toteaa (2004) olleensa kapinoitsija ja luonteeltaan vaikea: hänet on taklattu ja hän on itsekin taklannut, joskus kovasti ja epäreilustikin. Vähänkin ranskalaista älymyöstä ja akateemista kenttää tunteva tosin tietää, ettei suurten ranskalaisten intellektuellien keskuudessa ole yhtään puhdasta eikä viatonta (ks. Rieffel 1993). Intellektuellien joukko on aina ollut erittäin heimoutunut ja klikkiytynyt.³ Intellektuellien piirissä käydään siksi joskus symbolisesti väkivaltaisiakin taisteluita. Tämä voi tuntua oudolta ja vieraalta suomalaisessa sosiologisessa kentässä, jossa taistelu on piilotettua. Ranskassa kuitenkin valta ja älyllinen tunnustus vaativat heimon muodostumista. Heimolla on oma laboratorionsa tai tutkimuskeskuksensa, oma tieteellisen julkaisu ja johtava ajattelija.⁴ Ranskalainen älymyöstökent-

tä syntyy ja uusiutuu erilaisuuden ja vastakkaisuuden dialogissa. Se, jolla on paljon ihailijoita on tärkeä, kun taas älymyösten edustaja, jolla ei ole arvostelijoita tai kritikoita, on huomaamaton ja painoarvoton. Bourdieu totesikin akateemisen ja median kritiikin keskellä vuonna 2000, että Ranskan historian arvostelluin ja haukutuin älymyösten edustaja oli ennen Sartre, mutta nyt hän. ”On tuskallista todeta älymyösten ja lehdistön ymmärtäneen ja suhtautuvan minuun väärin, mutta samalla olen ylpeä siitä että häiritseen, koska se on osani älymyösten edustajana ja sosiologina...”. On myös painotettava, ettei Bourdieu katkenyt tavoitettaan tulla neljänneksi lenkiksi älymyösten jatkumossa, jota Jacques Derrida nimitti ”kanooniseksi trilogiksi”, ja jonka muodostivat François-Marie Arouet (Voltaire), Emile Zola ja Jean-Paul Sartre. Nämä kolme olivat hänen mielestään määrättyllä tavalla sitoutuneita ja malli-intellektuelleja Ranskan historiassa.

Bourdieu on kertonut yksinäisistä hetkistään, köyhyydestään ja syrjäytymisestään, joka sai hänet tuntemaan itsensä ”muukalaiseksi paratiisissa” (ks. Ryan & Sackrey 1984) hänen toimiessaan *Lycée Louis-le-Grandin* ja *l'Ecole normale supérieuren* kaltaisissa maineikkaissa laitoksissa.

Hänen vaatimatonta taustansa, vähäiset kulttuuriset, sosiaaliset ja symboliset pääomansa, hänen provencelainen aksenttinsa⁵ ja hänen habituksensa saivat hänet haavoittuvaksi toisten oppilaiden irvailulle ja halventamiselle. (Bourdieu 2001, 211–214.) Bourdieu oli ylpeä siteestään vähäväkisen kansan (*la France d'en bas*) ajatteluun ja arkeen, mutta samalla se oli hänen heikko kohtansa Pariisin porvarillis-akatemisessa kentässä. Tunnustuksissaan Bourdieu yritti analysoida itseään ja korostaa vahvuuksiaan, siis älyllistä pätevyyyttään. Mielestäni kuvaa ei voi kuitenkaan sanoa sarkastisesti persoonattomaksi, kuten Roos asian tulkitsee.

On valitettavaa, ettei Bourdieu ole kertonut neuvotteluista eikä juonitte- luista, joita käytiin ennen ja jälkeen hänen valintansa *Collège de France*n sosiologian oppituoliin (Bourdieu 2004). Valintaprosessiin liittyvät taistot näkyvät epäsuorasti kirjassa *Homo academicus*, jonka 'persoonaton' päähenkilö Bourdieu on.⁶ Syy vaikenemiseen oli todennäköisesti se, ettei hän itse joutunut peliä vaan oli pikemminkin sen nappula. Oppituolin eläkkeelle jäävä haltija Raymond Aron⁷ torjui hänet ja kannatti seuraajakseen Raymond Boudonia, joka oli eräs Bourdieun ankarimista arvostelijoista. Tässä tilanteessa

Michel Foucault'n tuki oli ratkaiseva oppituolin saamiselle.⁸ Bourdieutä pidettiin uusmarxilaisena, eivätkä valitsijat arvostaneet riittävästi hänen sosiologista näkökulmaansa, mutta arvioivat hänen kaksi 'antropologista' teostaan, *Le sens pratique* ja *Esquisse d'une théorie de la pratique*, merkittäviksi näytöiksi hänen valintansa puolesta. Viimeksi mainittua pidetään myös Bourdieun ajattelun avainteksenä – tosin Roosin mielestä se on, yllättävää kyllä, tylsä.

Bourdieu kritiikin kohteena

Bourdieu ei ole kritiikin yläpuolella. Hänellä on heikkoutensa, kuten kaikilla muillakin suurilla ajattelijoilla. Hänen lähes neljänkymmenen vuoden aikana kirjoittamassaan sosiologiaa, antropologiaa ja filosofiaa käsittelevässä tuotannossaan on kritisoitavaa, aukkoja ja ristiriitoja. Mutta kuten hän itse toteaa, "*toute pensée peut être dépassée*" (jokainen ajatus voidaan ohittaa) (Caillé 1993, 1994; Latour 1998; Lahire 1998, 2000; Corcuff 2003).

Kuten aiemmasta ilmenee, *Bourdieu ja minä* -teoksessa kirjoittajat pyrkivät arviomaan ja kritisomaan Bourdieun ajatuksia sosiologisin ja intellektuaalisin instrumentein. Näin tieteessä on totuttu toimimaan. Mutta ärsyttävää

on se, että Bourdieun luonnetta, persoonaa, perhetaustaa, perhe-elämää ja muita henkilökohtaisia asioita (esim. hänen vaimonsa sairautta, äitinsä kasvatusapaa, isänsä ammattia, lastensa koulutusta, hänen käyttäytymistään jne.) esitellään kirjassa väheksyvään sävyyn tai niillä selitetään hänen ajatteluun. Menettelyä voisi nimittää jokamiehen tabloid-sosiologiaksi, joka ei ole kunniaksi kenellekään ja joka ei edistä tiedettä.

Roosin mielestä Bourdieun ajattelun heikkoutena on, ettei hän tunnusta biologista pääomaa (uusin pääoman laji!) kulttuurisen, sosiaalisen ja symbolisen rinnalla. On itsestään selvää, että meistä jokaisella on geneettinen perimä (pääoma), joka olosuhteista ja sosiaalisuudesta riippuen voi vaikuttaa merkittävästi habitukseemme, hexikseemme ja taipumuksiimme. Ei pidä kuitenkaan aliarvioida ulkoisia tekijöitä, ettemme joutuisi äärimmäisiin sosiobiologisiin tulkintoihin ja poliittisiin päätelmiin, jotka voivat johtaa taantumuksellisiin seuraamuksiin. Sosiobiologinen tulkinta on puhuttanut tutkijoita puolesta ja vastaan, mutta erityisesti se on menestynyt konservatiivien keskuudessa. Kyseiset piirit tuovat esiin perinnöllisyystieteiden saavutuksia, joiden mukaan heille kuuluu taloudellisia etuoikeuksia heidän omaamansa

biologisen ja geneettisen pääoman perusteella. Heikoilla ja keskinkertaisilla ei ole paikkaa tässä lahjakkaiden, jalojen ja välkkyjen yhteiskunnassa, sillä heiltä puuttuu biologista ja geneettistä pääomaa. USA:ssa tarjotaan jopa vakuutuksia, joiden saannin edellytyksenä on kyseisen pääoman toteaminen testein. Mikä painajainen sosiologialle ja sosiaalisen tasa-arvoisuuden kannattajalle! Varmaan ajatus saisi Bourdieun kääntymään rajusti haudassaan!

Viitteet

1. Rahkosen kirjoitus on editoitu englanninkielisestä julkaisusta Keijo Rahkonen (1999) *Not Class But Struggle: Critical Ouvertures to Pierre Bourdieu's Sociology*, University of Helsinki, Department of Social Policy, Research Reports, No.1, 22–42.
2. Bourdieulla oli sama ongelma entisen oppilaansa ja työtoverinsa, Monique de Saint-Martinin kanssa tämän osuudesta *La Noblesse d'état* -kirjassa.
3. Pohdin samaa ilmiötä toisessa kulttuuri-sessa kontekstissa (Sabour 2001).
4. Mainittakoon, että Bourdieu edustaa vain yhtä suuntausta ranskalaisen sosiologian kentässä, onneksi. Kyseistä kenttää hallitsivat Bourdieun lisäksi ainakin sosiologit Alain Touraine, Raymond Boudon ja Michel Crozier. Jokaisella mainituista johtajista on oma julkaisu, oma kustantaja, oma tutkimuslaitos, oppilaat ja seuraajat (Ansart 1990; Bréchon 2000). Lisäksi monilla yksittäisillä sosiologeilla, kuten Michel Maf-fisolilla, Bruno Latourilla ja Edgar Morinilla, on omat seuraajansa ja kuulijakuntansa. Ja koko mainittu joukko on "samaa mieltä siitä, että he ovat eri mieltä". On erittäin harvinaista, että toisten töitä arvostettaisiin tai niitä referoitaisiin. Polemiikki ja riidat ovat

yleinen sääntö ranskalaisessa älyllisessä kentässä. Ehkä siksi sosiologia siellä on vielä elossa.

5. Bourdieu pakotettiin muuttamaan oikeakätiseksi, kuten Roos mainitsee, mutta hän itse muutti tietoisesti ja ahkerasti provencelaisen bearnelaisen aksenttinsa pariisilaiseksi.

6. Tässä teoksessa Bourdieu puhuu 'persoonattomasti' homo academicuksesta kollektiivisena agenttina ja akateemisesta taistelulentänsä. Ekplisiittisesti hän ei puhu itsestään.

7. Vuoden 1968 tapahtumat aiheuttivat pysyvän välirikon Raymond Aronin ja Pierre Bourdieun välille. Syy siihen oli, että Aron kysymättä Bourdieun lupaa pani hänen nimensä opettajien ja tutkijoiden listaan, jolla nämä vastustivat opiskelijoiden Sorbonnen valtausta ja vaatimuksia. Heidän suhteensa huononivat niin, että Aron kirjoitti Bourdieusta muistelmissaan: "...Bourdieu on täyttänyt häneen kohdistetut odotukset tulla yhdeksi sukupolvensa suurista. Mutta hänestä ei odotettu lahkopäällikköä, itsevarmaa, dominoivaa, eksperttiä yliopiston juonittelussa eikä armotonta vastustajiaan kohtaan" (Aron 1983, 484). Sitä vastoin Bourdieu (2004, 47–48, 61, 80) kirjoitti entisestä opettajastaan, suosijastaan ja kollegastaan kunnioittavasti ja ylistävästi.

8. Collège de France'in traditiossa eläkkeelle jäävällä professorilla on oikeus ehdottaa seuraajaansa. Se ei sido valitsijoita, mutta voi vaikuttaa merkittävästi lopputulokseen.

Lähteet

Alexander, Jeffrey C. (1995) *Fin de siècle, Social Theory*, New York: Verso.

Ansart, Pierre (1990) *Les sociologies contemporaines*, Paris: Editions du Seuil.

Aron, Raymond (1983) *Mémoires, 50 ans de réflexion politique*, Paris: Editions Julliard.

Baldwin, James (1985), "Princes and Powers", *The Price of the Ticket. Collected NonFiction 1948–1985*, New York: Saint Martin's Press.

Bourdieu, Pierre (1984) *Questions de sociologie*, Paris: les Editions de Minuit.

Bourdieu, Pierre (1996) *Intellectuals and the Internationalisation of Ideas : An Interview with M'hammed Sabour, International Journal of Contemporary Sociology*, Vol. 33, No. 2, October, 237–253.

Bourdieu, Pierre (1997) *Les usages sociaux de la science: Pour une sociologie clinique du champ scientifique*, Paris: INRA.

Bourdieu, Pierre (1998) *Contre-feux*, Paris: Editions Raisons d'agir.

Bourdieu, Pierre (2000/1972) *Esquisse d'une théorie de la pratique*, Paris: Editions du Seuil.

Bourdieu, Pierre (2001a) *Science de la science et réflexivité*, Paris: Editions Raison d'agir.

Bourdieu, Pierre (2001b) *Contre-feux 2*, Paris: Editions Raison d'agir.

Bourdieu, Pierre (2004) *Esquisse pour une auto-analyse*, Paris: Raisons d'agir.

Bouveresse, Jacques (1995) *Règles, dispositions et habitus, Critique*, Août-Septembre, Tome LI, No.579–580, 573–594.

Bouveresse, Jacques (2003) *Bourdieu, savant & politique*, Paris: Agoras.

Bréchon, Pierre (2000) *Les grands courants de la sociologie*, Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.

Caillé, Alain (1993) *La démission des clercs: la crise des sciences sociales et l'oubli du politique*, Paris: Editions la Découverte.

Caillé, Alain (1994) *Don, intérêt et désintéressement. Bourdieu, Mauss, Platon et quelques autres*, Paris: La Découverte.

Champagne, Patrick & Christin, Olivier (2004) *Mouvements d'une pensée, Pierre Bourdieu*, Paris: Bordsas.

Corcuff, Philippe (2003) *Bourdieu autrement, fragilités d'un sociologue de combat*, Paris: Les éditions Textuel.

Deleuze, Gilles (2003/1977) *A propos des nouveaux philosophes et d'un problème général*, in *deux régimes de fous*, Paris: Ed. de Minuit.

Jenkins, Richard (1992) *Pierre Bourdieu*, London: Routledge.

Lahire, Bernard (1998) *L'homme pluriel. Les ressorts de l'action*, Paris: Nathan

Lahire, Bernard (toim.) (2000) *Le travail sociologique de Pierre Bourdieu*, Paris: La

Découverte.

Latour, Bruno (1998) La gauche a-t-elle besoin de Bourdieu?, *Libération*, 15 septembre.

Mauger Gérard (toim.) (2005) *Rencontres avec Pierre Bourdieu*, Paris: Editions du Croquant.

Pinto, Louis (1995) *Pierre Bourdieu et la théorie du monde social*, Paris: Albin Michel.

Pinto, Louis, Sapiro Gisèle & Champagne Patrick (toim.) (2004) *Pierre Bourdieu, Sociologie*, Paris: Fayard.

Prochasson, Christophe (1983) *Les intellectuels et le socialisme, XIXème-XXème ... La Troisième République des Lettres, de Flaubert à Proust*, Paris: Seuil.

Rieffel, Rémy (1993) *Les intellectuels sous la Ve République (1958–1990)*, Tome II, Paris: Editions Calmann-Levy.

Ryan, Jake & Sackrey Charles (1984) *Strangers in Paradise: Academics from the Working Class*, Boston, Mass: South End P.

Sabour, M'hammed (1995) Pierre Bourdieu, omaperäinen intellektuaali (esipuhe). Teoksessa Pierre Bourdieu, *Refleksiiviseen sosiologiaan*, Joensuu University Press, Joensuu, 5–11.

Sabour, M'hammed (1996) Between Patronage and Autonomy: The Position of Intellectuals in Modern Society. Teoksessa Lawrence P.K. & Dobler M. (toim.) *Knowledge and Power*, Sydney: Avebury.

Sabour, M'hammed (2001) *The Ontology and Status of Intellectuals in Arab Academia and Society*, Aldershot, Burlington: Ashgate.

Sabour, M'hammed (2005) Deux jours avec Pierre Bourdieu aux confins du pôle Nord. Teoksessa Mauger Gérard (toim.) *Rencontres avec Pierre Bourdieu*, Paris: Editions du Croquant.

Sabour, M'hammed (2006) Defining Intellectuals and their Role in Society: Comparing the Perceptions of C. Wright Mills and Pierre Bourdieu, ilmestyy *International Journal of Contemporary Sociology:ssa*, Vol. 43, No. 2, October.

Sayer, A. (1999) Bourdieu, Smith and disinterested judgement, *The Sociological review*, Vol. 47, August, No. 29, 403–431.

Shusterman, Richard (1995) Bourdieu et la philosophie anglo-américaine, in *Critique* Août-Septembre, Tome LI, No.579–580, 595–609.

Sung-Min, Hong (1999) *Habitus, corps, domination, sur certains présupposés philosophiques de la sociologie de Pierre Bourdieu*, Paris: L'Harmattan.

Vernier, Bernard (2005) Sociologie, ethnologie, un même combat scientifique. Teoksessa Mauger Gérard (toim.) *Rencontres avec Pierre Bourdieu*, Paris: Editions du Croquant.

Wacquant, Loïc (2001) Further Notes on Bourdieu's 'Marxism'. *International Journal of Contemporary Sociology*, Vol. 38, No.1, April, 101–109.

Wagner, Patrick (2003) La notion d'intellectuel engagé chez Sartre. *Le Portique*, Recherches, 1 – Cahier 1.

Kirjoittaja on sosiologian professori Joensuu yliopistossa. Hän toimi yhteistyössä Pierre Bourdieun kanssa 1980-luvulta lähtien. Hän kuuluu Bourdieun perustaman *Actes de recherche en science sociales* -lehden toimituskuntaan.